

บทที่ 1

ความสำคัญของปัญหา

พื้นฐานสังคมของชนบทไทย ชาวบ้านล้วนอาศัยพึ่งพาป่าทั้งในแง่ปัจจัย ๔ ได้แก่ อาหาร สมุนไพร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยมาช้านาน นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้พึ่งพาน้ำจากป่าใช้ทำนา อาศัยผลผลิตจากป่าเพื่อสร้างรายได้พอยังชีพ อีกทั้งป่ายังเป็นแหล่งที่มาของความเชื่อ ประเพณี ซึ่งเป็นรากฐานความสัมพันธ์ของชุมชน บทบาทของป่าต่อความอยู่รอดชุมชนจึงมีมาช้านาน ชุมชนพื้นเมืองจำนวนไม่น้อยจึงมีวัฒนธรรมในการรักษาป่า เช่น รูปแบบความเชื่อเรื่องผีที่ดูแลป่า ต้นน้ำ แบบแผนการผลิต การเกษตร การใช้ทรัพยากรที่ใช้ป่าอย่างทะนุถนอม ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายไปตามภูมิโนและวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง เมื่อป่าอันเป็นฐานชีวิตของพวกเขา กำลังถูกทำลาย ไม่ว่าจะเป็นการสัมปทานไม้ในยุคก่อน การขยายตัวของพืชพาณิชย์ที่ต้องการใช้พื้นที่มาก การเติบโตของธุรกิจอุตสาหกรรมที่เข้ายึดครองพื้นที่ป่า การเข้ามาตัดไม้ เก็บผลผลิตจากป่าจากบุคคลภายนอก หรือแม้กระทั่งภายในชุมชนเองที่จะทำให้ป่าเสื่อมโทรมได้ โดยที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่สามารถเข้ามาช่วยดูแลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ได้ หรือหลายกรณีเจ้าหน้าที่รัฐกลับปล่อยปละละเลยให้เกิดการทำลายป่าหรือยึดพื้นที่ป่าเป็นของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ การมีโครงการพัฒนาต่างๆ ที่เข้ายึดครองพื้นที่ป่าของชุมชนและกีดกันไม่ให้ชุมชนพึ่งพาป่าได้อีกต่อไป สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของป่า และของชุมชนอย่างมาก ทำให้ชุมชนจำนวนไม่น้อยต้องดำเนินการรักษาป่าอย่างจริงจัง เพื่อให้ระบบนิเวศ แหล่งอาหาร สมุนไพร แหล่งต้นน้ำสำหรับการเกษตร และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในความเชื่อของชาวบ้านยังคงอยู่ต่อไป และฐานทรัพยากรดังกล่าวยังเป็นทุนทางสังคมของชาวบ้านที่ใช้ในการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียงเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นของชุมชนได้

การที่จะสามารถจัดการทรัพยากรป่าไม้ ให้มีศักยภาพที่จะอำนวยประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างสูงสุดและยั่งยืนได้นั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบของการจัดการโดยปัจจุบันรูปแบบของการจัดการป่ามุ่งเน้นไปที่การจัดการป่าไม่อย่างมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างไรก็ตามในขั้นตอนของการจัดการป่าไม้นั้น ต้องมีการศึกษาประเมินผลประโยชน์ที่ได้จากป่านั้นๆ เสียก่อนเพื่อให้เกิดการจัดการที่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม อีกทั้งการประเมินผลประโยชน์จากป่านั้นยังเป็นสิ่งจูงใจอย่างหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่ใกล้ชุมชน

ในการศึกษานี้ป่าชุมชนเป้าหมายที่ทำการศึกษาคือ ป่าชุมชนบ้านพร้าว ตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ซึ่งพื้นที่ป่าชุมชนแห่งนี้ได้มีการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างหลากหลาย เช่น เพื่อเป็นแหล่งอาหาร แหล่งสมุนไพร แหล่งไม้ใช้สอย อีกทั้งพื้นที่ใกล้เคียงได้รับการขยายเป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจ ดังนั้นการประเมินผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าชุมชนนี้ โดยเฉพาะการประเมินมูลค่าของป่าในป่าชุมชนบ้านพร้าว ก็จะเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่จะทำให้คนในชุมชนได้ทราบถึงคุณค่าของทรัพยากรที่พวกเขาได้ดูแล อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาเศรษฐกิจ และสังคม การใช้ประโยชน์ของป่าจากป่าชุมชนบ้านพร้าว ตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อประเมินมูลค่าของของป่าในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านพร้าว ตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว
3. เพื่อศึกษาศักยภาพผลผลิตของป่า ด้านสมบูรณ์และความเพียงพอของทรัพยากร และด้านโอกาสในการจัดการพื้นที่ และข้อมูลศักยภาพของชุมชน การพัฒนาเพิ่มมูลค่าของป่าในป่าชุมชน และการอนุรักษ์ทรัพยากรและการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ศักยภาพของป่าในพื้นที่ป่าชุมชน ตลอดจนการประเมินมูลค่าของของป่าในพื้นที่ป่าชุมชน ซึ่งกำหนดชนิดของป่าที่ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์ โดยแบ่งออกเป็น ๙ กลุ่ม ตามวนิดา (๒๕๔๒))
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษาในป่าชุมชนบ้านพร้าว ตำบลวัฒนานคร อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว
3. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ มาจากการจัดการประชุมย่อยในหมู่บ้าน เพื่อหากกลุ่มผู้ที่เก็บหาของป่าในพื้นที่ป่าชุมชน โดยผู้ที่เก็บหาของป่าในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านพร้าว จำนวน ๑๕ ราย

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานในด้านเศรษฐกิจ สังคม การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ศักยภาพของป่าในพื้นที่ป่าชุมชน และมูลค่าการเก็บหาของป่าในป่าชุมชนบ้านพร้าว ได้ดียิ่งขึ้น
2. การที่ชุมชนได้ทราบข้อมูลด้านการเก็บหาของป่าจากป่าชุมชน สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการป่าที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของชุมชนได้อย่างเหมาะสม
3. ผลที่ได้จากการศึกษารั้จะใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับชุมชน ในการวางแผนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในป่าชุมชนบ้านพร้าว ในอนาคตได้อย่างถูกต้อง
4. เป็นข้อมูลสำหรับเจ้าหน้าที่ ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาป่าชุมชน

นิยามศัพท์

ป่าชุมชน หมายถึง ป่าที่ได้รับการดูแลและจัดการจากชาวบ้านโดยรอบพื้นที่ป่า และเป็นป่าที่มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ โดยการใช้ประโยชน์นั้นต้องเป็นไปตามกฎระเบียบที่ได้ตั้งไว้

ของป่า หมายถึง ผลผลิตจากป่าทุกชนิดยกเว้นไม้ แยกเป็นหมวดหมู่ ตามการใช้ประโยชน์ของป่า โดยได้จำแนกของป่าเป็น 9 กลุ่ม ดังนี้ 1. หวาย 2. ไม้ 3. ชันและยางไม้ 4. สมุนไพรและเครื่องเทศ 5. พืชอาหาร 6. แผลงอุตสาหกรรม และแผลงกินได้ 7. ไม้หอม 8. เปลือกไม้ 9. เทนนิน และสีธรรมชาติ

รายได้จากป่าชุมชน หมายถึง รายได้จากการจำหน่าย บริโภค รวมทั้งผลประโยชน์ทางตรงที่ได้รับจากป่าชุมชน